Arabische vertelkunst in een Duitse roman

Auteur Sherko Fatah over 'We gaan als het donker wordt'

Boeken - 8 april 2010 - Auteur: Marja Verburg

Sherko Fatah (1964) vertelt graag verhalen. De in Duitsland opgegroeide zoon van een Koerdische vader en een Oost-Duitse moeder vond de Duitse literatuur te zwaar. Liever las hij de spannende avonturen van Latijns-Amerikaanse schrijvers. Nu schrijft hij zulke verhalen zelf. Duitsland is lyrisch over zijn romans. Een gesprek.

Sherko Fatah is een Duitser, geboren en getogen in Berlijn. Maar zijn roman over de Koerdische vluchteling Kerim, die vanuit Irak in Berlijn terecht komt doet je dat vergeten. ‘We gaan als het donker wordt’ is zo levendig, letterlijk in geuren en kleuren beschreven, dat het eigenlijk wel van een migrant moet zijn die dit zelf aan den lijve heeft meegemaakt.

Fatah kent Irak goed. Zijn vader is een Koerd die in de jaren zestig naar Berlijn kwam. Als kind heeft hij zelf ruim een jaar in Bagdad gewoond. Ook heeft hij, toen het idee van het boek in 2004 ontstond, uitgebreid research gedaan in Iraaks Koerdistan. Maar Fatah is een Duitse schrijver, zegt hij in een gesprek naar aanleiding van de presentatie van zijn boek in Amsterdam. “Mijn moedertaal is Duits. Ik zou niet in het Arabisch kunnen schrijven, ook al spreek ik de taal.”

Jihadstrijders

‘We gaan als het donker wordt’, onlangs in het Nederlands verschenen, werd in 2008 in Duitsland lovend ontvangen. Recensenten prezen Fatahs vertelkunst en de spanning en de precisie waarmee hij de moeilijkheden en de eenzaamheid van ballingschap beschrijft.

De roman vertelt het verhaal van Kerim, die opgroeit in Iraaks Koerdistan. Als jongeman wordt hij ontvoerd door Jihadstrijders. Na een paar maanden trainingskamp raakt hij betrokken bij aanslagen, maar hij slaagt erin, mede door de overtocht in de donkere laadruimte van een vrachtschip, te vluchten naar Berlijn. Hoewel hij snel leert, blijft veel in Europa hem vreemd en raakt hij geïsoleerd. Religie speelde in Irak geen grote rol in zijn leven, maar wordt in Duitsland steeds belangrijker.

De manier waarop Fatah de Jihadstrijders beschrijft, is voor veel Europese lezers nieuw. “Ik heb bewust geprobeerd het religieuze aspect toegankelijk te maken voor Europese lezers”, zegt de schrijver. Toch verbaasde het hem welke impact juist dat deel van het boek had op lezers toen zijn roman in Duitsland verscheen. “Ik had gedacht dat de Europese lezers daar meer van wisten.”

Donker vrachtschip

Het verhaal van de Jihadstrijders was voor Fatah niet het uitgangspunt van zijn boek. “De vlucht in een vrachtschip naar Europa, daar begon het mee”, zegt Fatah. “Dat wilde ik vertellen. Hoe voelt dat, in het donker, gedesoriënteerd, alleen? Van daaruit ben ik verder gaan redeneren. Waarom moet Kerim vluchten? Zo kwam ik bij het fundamentalisme.”

Fatah sprak in Irak met familieleden van terroristen, met slachtoffers en met een zelfmoordterrorist die zijn bomaanslag overleefde en voor journalisten steeds weer uit de gevangenis wordt gehaald om zijn verhaal te vertellen. Ook bracht hij zelf een aantal uur door in de donkere laadruimte van een vrachtschip in een haven in Turkije. “Die jongens lieten me daar rondkruipen. Ik wilde dat zelf voelen. Het was huiveringwekkend en claustrofobisch.”

Latijns-Amerikaanse verhalen

In de jaren tachtig las Fatah graag Latijns-Amerikaanse literatuur. “Die ideeënrijkdom, zo moet literatuur zijn, vond ik. Duitse literatuur was in die periode zo intellectueel en zwaar. Duitse schrijvers hadden een afkeer van het verhalende. Dat heeft met de Tweede Wereldoorlog te maken, met de politieke situatie van toen. Door de val van de Muur is dat veranderd. Toen waren er weer verhalen om te vertellen.”

“Het gaat mij om de brug tussen verschillende werelden”, zegt Fatah. “Het is fascinerend hoe twee totaal verschillende universums naast elkaar kunnen bestaan. Je hebt in het Midden-Oosten vrouwen die schoonheidsoperaties ondergaan omdat ze dat op tv zien. Tegelijkertijd worden daar in de ziekenhuizen slachtoffers van bombardementen behandeld.”

Fatah maakte als Duitser zelf ook onderdeel uit van twee parallelle werelden. Toen hij elf was verhuisde hij met zijn ouders naar West-Berlijn, maar geboren werd hij 1964 in de DDR. Zijn vader kreeg als Koerd begin jaren zestig een beurs om in Oost-Duitsland te studeren. “Waarom dat was weet ik ook niet. Waarschijnlijk wilde iemand in het DDR-regime de onafhankelijkheidsstrijd van de Koerden steunen.”

Liever Bagdad dan de DDR

Zijn vader had als Irakees geen last van de Oost-Duitse reisbeperkingen. Hij kon met zijn Oost-Duitse vrouw en twee zoons naar Irak. “Een West-Duitse journalist vroeg me eens of het niet vreselijk was om uit de DDR te verhuizen naar Bagdad. Maar voor mij als kind in de jaren zeventig was het een paradijs. Het was er veel rijker, interessanter en kleuriger dan in de DDR. Ze hadden in Bagdad wél alle soorten Westerse apparaten. Irak bloeide toen, ook onder Saddam Hussein. Vrouwen werkten, er was een Irakese middenstand, religieus fanatisme speelde nauwelijks een rol. Later, toen de oorlog met Iran kwam, veranderde dat.”

Fatah sluit niet uit dat hij ook nog een keer een boek schrijft over de DDR. Over het huidige Duitsland kan hij niet schrijven, zegt hij. “Dat is mijn thuis. Ik heb niet genoeg afstand om daarnaar te kijken. Het gaat om werelden die zijn verdwenen. Literatuur gaat over verlies. Waar je zelf middenin zit, is moeilijker te beschrijven. Ik was een tijdje in New York. Toen was het leuk om over Berlijn te schrijven. Ik heb die afstand nodig.”

Sherko Fatah: 'We gaan als het donker wordt' (Vertaling: Pauline de Bok) is verschenen bij Uitgeverij Cossee.

Woensdag 7 april werd het boek in Nederland gepresenteerd. Cabaretière Funda Müjde leidde de bijeenkomst in met een column, waarna Sherko Fatah en publicist Mariwan Kanie spraken over o.m. de Koerdische diaspora.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/2502/arabische-vertelkunst-in-een-duitse-roman